

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR
VAZIRLIGI TALABA VA O'QUVCHILARNI MA'NAVIY
YUKSALISHIGA KO'MAKLASHISH MARKAZI**

MIRZO ULUG'BEK NOMIDAGI O'ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI

TURKIYA "DIGITAL KINGDOM OF EDUCATION" TA'LIM MARKAZI

YOSHLAR ISHLARI AGENTLIGI TOSHKENT SHAHAR BOSHQARMASI

O'ZBEKISTON YOSHLAR ITTIFOQI TOSHKENT SHAHAR KENGASHI

NAVOIY VILOYATI LIDER YOSHLAR VA AYOLLAR MARKAZI

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI HUQUQNI MUHOFAZA QILISH AKADEMIYASI

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI FAVQULOTDA VAZIYATLAR
VAZIRLIGI AKADEMIYASI**

O'ZBEKISTON NODAVLAT NOTIJORAT TASHKILOTI ASSOTSIATSIYASI

“TA'LIM TIZIMIDAGI ISLOHOTLAR: OLIMLAR VA YOSHLAR NIGOHIDA”

**mavzusidagi II Respublika ilmiy-amaliy
konferensiya to'plami**

2023-yil 13-aprel

“Ta'lim tizimidagi islohotlar: olimlar va yoshlar nigohida” mavzusidagi ilmiy-amaliy konferensiya to'plami // Toshkent, 2023-yil 13-aprel. – 717 b.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 30-avgustdagi “Yoshlarni ilm-fan sohasiga jalb etish va ularning tashabbuslarini qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi PQ-4433 sonli Qarorida belgilangan vazifalar ijrosini ta'minlash maqsadida O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi Talaba va o'quvchilarni ma'naviy yuksalishiga ko'maklashish markazi, Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti, Turkiya “Digital kingdom of education” ta'lim markazi, Yoshlar ishlari agentligi Toshkent shahar boshqarmasi, o'zbekiston yoshlar ittifoqi Toshkent shahar hududiy Kengashi, Navoiy viloyati Lider yoshlar va ayollar markazi, O'zbekiston Respublikasi huquqni muhofaza qilish akademiyasi, O'zbekiston Respublikasi Favqulotda vaziyatlar vazirligi akademiyasi, O'zbekiston nodavlat notijorat tashkilotlari milliy assotsiatsiyasi hamkorligida **“Ta'lim tizimidagi islohotlar: olimlar va yoshlar nigohida”** mavzusidagi II Respublika ilmiy-amaliy konferentsiyasi o'tkazildi.

Mazkur konferensiya to'plamida ikki yuzta maqolalar jamlangan.

Tahrir hay'ati:

Qodirjon Abdurahimov – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;
Mansur Aytbayev – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;
Jamshid Yusubov – siyosiy fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;
Kamoliddin Jabborov – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;
Serobjon Yuldashev - falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;
Baxtiyor Mamasoliyev – fizika-matematika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Surojbek Sultonov – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;
Jaloliddin Yusubov – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;
Umid Menglikulov – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD);
Rasul Ro'zmetov – katta o'qituvchi;
Bekzod Ernazarov – katta o'qituvchi;
Sarvar Jumayev – o'qituvchi.

Tashkiliy qo'mita kotibi:

Gulbonu Kuvatova – Navoiy viloyati Lider yoshlar va ayollar markazi rahbari

Maqolalarning to'g'ri va aniqligiga mualliflar mas'uldir.

© Ta'lim tizimidagi islohotlar: olimlar va yoshlar nigohida

Xulosa

Siyosiy jarayonlar va siyosiy munosabatlardagi ziddiyatlar yo'qolib ketmaydi, ular bu sohadagi muammolarning hal qilinishiga qarab yangidan paydo bo'laveradi va shu tariqa bu sohada rivojlanish, taraqqiyotga erishib borilaveradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Politologiya: O'quv qo'llanma / Otamurodov S., Ergashev I., Akramov Sh., Qodirov A. – T., 1999.
2. Politologiya: Ma'ruzalar matni/ Taqrizchilar V.S.Kim, J.Baxronov.-T., 2000. – 15-40.
3. Pugachev V.P., Solovyev A.I. Siyosatshunoslikka kirish: O'quv qo'llanma. T., 2004. – B.6482, 184-201.
4. Temur tuzuklari / Mas'ul muharrir B. Ahmedov. – T., 1991. – B. 3-16.
5. Odilqoriyev X.T., Razzoqov D.X. Siyosatshunoslik. O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyat nashriyoti. T., 2009 -B. 5-32.
6. O'zbekiston Respublikasining Konstitusiyasi. – T., 2008. – B. 15-36.
7. O'zbekiston Respublikasining «Jamoat tashkilotlari to'g'risida»gi 1991 yil 15 – fevral qonuni // O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Axborotnomasi. – T., 1991. - №4; 1992. №9.-363-m.; 1997.№4-5. 126-m.; 1998.-№3.-38-m.
8. O'zbekiston Respublikasining «O'zbekiston tashqi siyosatining asosiy prinsiplari to'g'risi»gi 1996 yil 26 dekabr qonuni // O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Axborotnomasi. –T., 1997. - №2. 9. O'zbekiston Respublikasining «Davlat boshqaruvini yangilash va yanada demokratlashtirish hamda mamlakatni modernizasiya qilishda siyosiy partiyalarning rolini kuchaytirish to'g'risida»gi Konstitusiyaviy qonuni // Halq so'zi. – 2007. – 12 aprel. - №71.
10. Karimov I.A. Xavfsizlik va barqaror taraqqiyot yo'lida. T6.-T., 1998. –B. 31-261.
11. Karimov I.A. Vatan sajdagoh kabi muqaddasdir. T.3. –T., 1996. –B. 370-404.
12. Karimov I.A. Ozod va obod Vatan, erkin va farovon hayot-pirovard maqsadimiz. T.8. 2000. -B. 479-488.

ЖАМИЯТДА ГЕНДЕР ТАЪЛИМ СТРАТЕГИЯЛАРИНИ АМАЛГА ОШИРИШ ИМКОНИАТЛАРИ

Абдуллаева Дилором
ЎзМУ тадқиқотчиси

Демократик жамиятларда аёллар ва эркакларнинг шахсий манфаатлари, кўникмалари, мойилликларига ўзларига мос келадиган соҳаларда ўзини намоён қилиш, ўзини ўзи тасдиқлашда универсал ва ўзига хос қобилиятларини ривожлантириш имкониятлари устувор

йўналишлардан бири ҳисобланади. Шунингдек, аёл жинсига мансуб шахсларнинг ижтимоий, иқтисой, маънавий, сиёсий ва бошқа ҳуқуқлари мажмуи; аёлларнинг умумий инсон ҳуқуқларига мос ҳамда уларнинг ижтимоий ва оиладаги мақомини назарда тутадиган ўзига хос ҳуқуқ ва эркинликларини таъминлаш ҳам муҳим ҳисобланади. Бу ҳуқуқлар 1948 йилда қабул қилинган Инсон ҳуқуқлари умумжаҳон декларациясининг 16-моддасида эркак ва аёлнинг никоҳ масаласидаги тенглиги ҳақидаги қоида ўз аксини топди. ЎЗР ушбу декларацияни ратификация қилган ва Конституциямизнинг 18-моддасига биноан мамлакатимиз фуқаролари, жинсидан қатъи назар, қонун олдида тенгдир¹. Мамлакатимизда бу борада кўплаб ишлар амалга оширилмоқда, аёлларнинг қонуний ҳақ-ҳуқуқларини тўла-тўқис рўёбга чиқариш, уларнинг эркинликларини таъминлаш давлат ва жамиятнинг устувор вазифасига айланган². Шунингдек, гендер тенглиги инсоннинг асосий ҳуқуқлари тизимида киради. Бироқ инсон ҳуқуқлари кўпинча жинсий мансублик, жинсга асосланган зўравонлик, қуролли тўқнашувлар, қашшоқлик, репродуктив фаолият каби омиллар таъсирида поймол бўлиши кўзга ташланади. Таълим, иш билан таъминлаш ва сиёсий қарорларни қабул қилишда тўла ва тенг иштирок этишда тўсиқлар мавжуд³.

Замонавий аёл ўзининг таълимга бўлган талаблари ва эҳтиёжлари билан чекланиб қолмаслиги, доимий ривожланаётган фан ва таълимдан ташқарида бўлиши мумкин эмас. Муаммонинг мураккаблиги ва чуқурлиги шундаки, ҳозирги вақтда қабул қилинган таълим парадигмалари сезиларли даражада ўзгартирилиши ва таълим жараёни аёллик табиатини бузмаслиги ёки деформация қилмаслиги, аёлларга ўзини намоён қилиш ва ҳақиқий истеъдодини амалга ошириш шакллари кўрсата олиши балки унинг илдиз отишига, ривожланишига ҳисса қўшадиган тарзда олиб борилтиши керак.

Таълимда гендер тенглиги - инсон ҳуқуқлари ва аёллар ҳуқуқларини амалга оширишнинг энг муҳим шартларидан биридир. Таълим нафақат ҳар бир инсоннинг шахсий манфаати, балки ижтимоий ривожланишнинг ажралмас шартидир. Агар жамият ўз фуқароларининг интеллектуал ривожланиши учун имкониятларга эга бўлмаса, у самарали ривожлана олмайди ва таназзулга маҳкумдир. Бинобарин, давлат жамият манфаатларининг вакили сифатида жинси, ижтимоий мавқеи, яшаш жойи ва бошқа фарқларидан қатъи назар, барча фуқароларнинг муносиб таълим даражаси учун ҳуқуқий, ташкилий ва моддий кафолатларни таъминлашга мажбурдир⁴.

¹ Ўзбекистон Республикаси Конституцияси-Тошкент: Ўзбекистон, 2020. – 18-модда.

² Маънавият асосий тушунчалар луғати –Тошкент: ЎФУлом номидаги НМИУ, 2009. –Б.21

³ Холиқова М., Ишанханова Г., Пўлатова Ш. Гендер тенглиги: ғоядан қонунга қадар. –Тошкент: Akademnashr, 2021. –Б. 15

⁴ Ўзбекистон Республикаси таълим тўғрисидаги қонуни

Энг муҳим омил аёллар учун давлат ва хусусий соҳани эркин танлаш учун реал шароитларни яратиш ёки турли хил ҳаёт турларининг комбинацияси, бир томондан, гендер таълими ва таълим, шу жумладан мувозанатли инсоннинг ўзини ўзи англашининг маъноси, ижтимоий ва шахсий қадриятларини иккала соҳада ҳам, бошқа томондан уй меҳнатининг нуфузини ошириш ва болаларни тарбиялашда муваффақиятга эришиши учун ота-оналарни моддий ва маънавий жиҳатдан рағбатлантириш лозим.

Бироқ, айни пайтда ижтимоий жиҳатдан давлатнинг демографик сиёсати, ҳатто рағбатлантириш билан боғлиқ унумдорлик самарасиз. Бу шуни кўрсатадики, оналик капиталини таъминлашда ҳамма нарса хавфсиз эмас, жуда кўп чекловлар ва тўғридан-тўғри туғилишни огоҳлантирувчи таъсир ҳам чекланган. Бундан ташқари, чекловлар нафақат соф иқтисодий, балки қайсидир маънода рамзий маънога эга: давлат одамларга пулларни тўла тасарруф этиш эркинлигини бермайди, чунки у ўз фуқароларига ишонмайди.

Дарҳақиқат, таълим тизимида иккита муқобил ёндашув ишлаб чиқилган бўлиб, кўпчилик ўқитувчилар ижтимоий-маданий потенциални шакллантиришда гендер хусусиятларини ҳисобга олиш зарурлигига эътибор бермайдилар, иккинчи гендер - рол ёндашуви тарафдорлари эса биологик омилни мутлақлаштириш ва ўғил-қизларни аёлларнинг шахсий соҳасини таъминлаш стереотиплари асосида турли хил ҳаёт стратегияларига йўналтиришни ёқлайдилар.

Юқори синфларда профили таълимни режалаштираётганда, тадқиқотлар шуни кўрсатадики, йигитлар ахборот технологиялари, менежмент ва келажакда мартаба ўсиши ва юқори иш ҳақи билан боғлиқ бошқа фаолиятга йўналтирилган. Қизлар учун ижтимоий хизматлар ва қўллаб-қувватлаш функциялари (котиблик, болалар, қариялар ва беморларни парвариш қилиш) билан боғлиқ технологиялар бўйича тренинглар ташкил этилади. Дарсликлар ва ўқув қўлланмаларида жойлаштирилган матнлар ва расмлар орқали ўғил болалар ва қизлар аёллар ва эркаларнинг цивилизация, инсоният тарихи ва маданияти ривожига қўшган ҳиссаси, жамиятда аёллар ва эркаларнинг ўрни ҳақида ассиметрик стереотипик маълумотларни ўрганадилар.

Феминистик тадқиқотчиларнинг фикрига кўра, патриархал мактаб аёлларнинг, айниқса талаба қизларнинг ижодий чекловлари, касбий муваффақиятсизликларини шакллантириш, муваффақият кўрқуви ва қизлар ўртасида ижтимоий маҳрумлик ҳақидаги ғояларни тарғиб қилиш учун жавобгардир. Айнан мактабда қизлар ижтимоий мавқеининг асоси сифатида оналик ҳақидаги сиёсий ғайриоддий афсоналарни эксплуатация қилиш орқали “репродуктив инстинкт” институционализацияси амалга оширилади.

Кейинчалик, бу аёлларнинг профессионал мартаба ёки турли сабабларга кўра, гўёки ўз вазифаларини бажармаганлиги сабабли турмушга чиқаслик, фарзанд кўрмаслик каби ҳолатларга олиб келиши мумкин. Анъанавий мактабда гендер эквивалентлиги, аёл субъективлиги ва ўзига хослигини ривожлантириш тамойиллари яхлит мазмундан маҳрум бўлган периферияга жойлаштирилган ва ўқув режалари, методлари ва дастурларини тузишда ҳисобга олинмайди.

Таълимдаги гендер муаммолари педагогикада гуманистик парадигманинг ўрнатилиши, жамиятнинг интеллектуал салоҳиятини сақлаш муҳимлигини англаш ва ролини тушуниш натижасида пайдо бўлди.

Университетда таълим амалда жинс вакилига, умуман талабага қаратилган бўлиб, у ўғил болаларда ҳам, қизларда ҳам шахс онгининг аниқ соддалаштирилган турини шакллантиради, чунки таълимнинг эркак табиати қабул қилинган стереотиплар, тайёр ижтимоий моделлар орқали амалга оширилади. Хулқ-атворнинг маълум бир маданий меъёрлари онгининг янги босқичга чиқишига тўсқинлик қилади, жинсидан қатъи назар, инсоннинг ўзини ўзи англашида чексиз имкониятларни очиб беради. Ўқишни тугатгандан сўнг эркаклар ва аёллар учун бошланғич лавозимларнинг тенглиги эркаклар тезроқ бажарадиган бир хил касбий мартабани таъминламайди, чунки улар анъанавий равишда оилавий ташвишларга, айниқса шаҳарларга камроқ боғлиқдирлар. Шунинг учун, бугун кўплаб университетларда аёлларни касбга тайёрлаш борасида махсус курслар жорий қилина бошланди. Бу борада талабаларни гендер педагогикасининг асослари билан таништириш, талабаларга хос гендер тадқиқотлари, талабаларнинг хабардорлигини ошириш, гендер муаммоларининг моҳияти, гендер онгини ривожлантириш, шахсий ва касбий ўзини ўзи англашга тўсқинлик қиладиган гендер рол стереотипларидан холи кўникмаларни шакллантириш мақсад қилинади. Бизнинг фикримизча, университет ўқитувчилари томонидан гендер мафкурасини ўзлаштириш ва қабул қилиш касбий қарашларни жинсий рол стереотипларидан озод қилишга ёрдам беради, жинсидан қатъи назар, талабаларнинг ҳақиқий мойилликлари ва қобилиятларига эътибор қаратишга ёрдам беради ва касбий таълимни турли хил ҳаётий вазиятларга яқинлаштиришга имкон беради.

Талабаларга йўналтирилган таълим - бу мутлақо янги йўналиш. У “қиймат”, “маъно”, “субъективлик”, “муаллифлик”, “ўзига хослик”, “диалог ойнаси”, “контекст”, “тушуниш” каби тушунчалар билан фаолият юритувчи гуманитар педагогика методологиясига асосланади⁵. Талабаларга йўналтирилган таълим таълимнинг кенгроқ кўриниши билан тавсифланади, “одам каби бўлиш, ўзини, инсоний қиёфасини, ўзига хос

⁵ Мартинова Т.Н. Олий таълимда гендер муаммолари//Асосий тадқиқот. - 2005. - № 1. -С.30.

индивидуаллигини, маънавиятини, ижодкорлигини топиш” каби мезонлар билан белгиланади. Шахсга йўналтирилган таълимда шахсни фаолиятда яхлит кўриб чиқиш, ривожланиш ва ривожлантириш назарда тутилади, ўқувчининг билиш ва объектив фаолият субъекти сифатида индивидуал хусусиятларини аниқлаш асосида ўз-ўзини ривожлантиришни назарда тутди Асосийси - шахснинг маънавий дунёсини белгиловчи қадрият йўналишларининг гуманистик йўналтирилган тузилишини шакллантириш, билимларни ўзлаштириш жараёни интеллектуал, ахлоқий ва эстетик тажрибалар муҳитида амалга оширилишига қаратилади.

Хуллас, гендерга йўналтирилган таълимда тенглик ҳақида эмас, балки аёллик ва эркаклик хусусиятларини сақлаш ва ривожлантириш, аёл ва эркакнинг нозиклик, севги, иштирок этиш қобилияти, ҳамдардлик каби фазилатлари, қадриятларини жамиятда намоён бўлишини такомиллаштириш кўзда тутилади. Индивидуализм ва технократия авж олган даврда шахслараро ва ижтимоий муносабатларни инсонпарварлаштиришда аёлнинг экспрессив функцияси ва эркак жинсининг инструментал функциясига алоҳида эътибор қаратилади.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси-Тошкент: Ўзбекистон, 2020. – 18-модда.
2. Маънавият асосий тушунчалар луғати –Тошкент: Ғафур Ғулом номидаги НМИУ, 2009.
3. Холиқова М., Ишанханова Г., Пўлатова Ш. Гендер тенглиги: ғоядан қонунга қадар. –Тошкент: Akademnashr, 2021.
4. Ўзбекистон Республикаси таълим тўғрисидаги қонуни
5. Мартинова Т.Н. Олий таълимда гендер муаммолари // Асосий тадқиқот. - 2005. - № 1.

JIZZAX VILOYATINING EKOTURISTIK SALOHİYATINI OSHIRISH YO'LLARI (ZOMIN EKOTURISTIK RAYONI MISOLIDA)

Abdullayeva Madina Uchqun qizi

Chirchiq Davlat Pedagogika universiteti talabasi

Turdiyeva Gulnoza Mamanazar qizi

Chirchiq Davlat Pedagogika universiteti o'qituvchisi (ilmiy rahbar)

Bugungi kundagi Globallashuv jarayonida rivojlanga va rivojlanayotgan mamlakatlar iqtisodiyotida turizmning o'rni oshib bormoqda. Sababi turizmда mavjud bo'lgan resurslar orqali kishilarga xizmat ko'rsatiladi. Buning uchun ortiqcha kuch yoki resurslar sarfi muhim ahamiyatga ega bo'lmaydi. Turizmni

MUNDARIJA

Abdiyeva Sh. Tenglamalarni funksiya grafigidan foydalanib yechishda geogebra dasturini qo'llash.....	3
Abdunazarova A., Kurbanova F. Several samples for increasing vocabulary....	8
Abdug'ayurova X. Iqtisodiy o'sishning omillari, ko'rsatkichlari va prognozlash funksiyalari.....	11
Abdullayev J. Siyosat, siyosiy jarayon va siyosiy munosabatlar.....	15
Abdullayeva D. Jamiyatda gender ta'lim strategiyalarini amalga oshirish imkoniyatlari.....	18
Abdullayeva M, Turdiyeva G. Jizzax viloyatining ekoturistik salohiyatini oshirish yo'llari (Zomin ekoturistik rayoni misolida).....	22
Abdullaeva N, Azizov M. O'tkir pankreatitning rivojida sitokin tizimining o'rni haqida zamonaviy tushunchalar.....	27
Abdumutalipova Sh. Ingliz tilini o'qitishda multfilmlardan foydalanish.....	31
Abduraimova M, Hakimov O, "Avesto" da huquqiy madaniyat.....	34
Abduraxmonov N. Berdiyev D. Denov tumanida tarqalgan ayrim tuproqlarning gumus bilan ta'minlanishi.....	38
Abdusalomov R, Abduazizov A. Temuriylar davlatininig ilm-fan va madaniyatga qo'shgan hissasi.....	42
Abdusamatova D, Yakubova G. Ingichka hududi ma'danli gorizontlarining xususiyatlari va uran minerallashuvi.....	45
Abdikhamitova S, Kurbanova F. Developing listening skill in primary education.....	49
Azamov Sh. Rivojlantiruvchi ta'lim sohasini loyihalash asoslari.....	52
Ayitbayeva N. Kleptomaniya nima – bolalardagi kleptomaniyani qanday aniqlash va kleptomaniyadan qanday qutulish mumkin?.....	58
Айсина М. Антонимия как лексическое явление в русском языке.....	61
Akbarova D. Bolalardagi qo'rquvni bartaraf etishda ertak terapiyaning ro'li.....	64
Akmalov H. Referendumning mohiyati va konstitutsiyamizga kiritilayotgan inson huquq va erknliklari, sud-huquq sohasidagi islohotlar.....	67
Akramova G. Globallashuv davrida milliy qadriyatlar targ'iboti va uning ahamiyati.....	70
Aldamurotova A. Orol dengizini qayta tiklash bo'yicha amalga oshirilgan tadbirlar.....	73
Алиев Т. Янги Ўзбекистонда олий таълим тизимини ислоҳ этиш – тараққиёт гаровидир.....	77
Амиров Э, Хакимов Ш. Қизилолмасой маъданли майдони узилмали структуралари ва уларнинг металлогеник аҳамияти.....	80